

Warszawa, dnia 22 maja 2023 r.

Dr hab. Eliza Przeździecka, prof. SGH
Szkoła Główna Handlowa w Warszawie

OCENA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

MRG KRYSTIANA BIGOSA

PT.

WPLYW KAPITAŁU INTELEKTUALNEGO I FINANSOWEGO NA WCZESNĄ INTERNACJONALIZACJĘ POLSKICH START-UPÓW

Podstawą do przygotowania recenzji było pismo Pana prof. dr hab. Stanisława Popka, Dyrektora Szkoły Doktorskiej Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie (UEK) informujące mnie o decyzji Rady Dyscypliny Ekonomia i Finanse UEK, która na posiedzeniu w dniu 20 lutego 2023 r. powierzyła mi funkcję Recenzentki rozprawy doktorskiej p. mgra Krystiana Bigosa.

Odpowiadając na powyższe pismo i wypełniając powierzoną mi funkcję, niniejszym przedkładam recenzję rozprawy doktorskiej mgra Krystiana Bigosa pt. *Wpływ kapitału intelektualnego i finansowego na wczesną internacjonalizację polskich start-upów*.

Niniejsza recenzja składa się z następujących części:

1. Wprowadzenie
2. Ocena rozprawy doktorskiej
 - 2.1. Wartość naukowa - oryginalność badań
 - 2.2. Ocena merytoryczna badania
 - 2.3. Poprawność redakcyjna
3. Podsumowanie – ocena końcowa

1. Wprowadzenie

Podstawą przygotowania niniejszej recenzji jest otrzymany egzemplarz w/w rozprawy doktorskiej, która liczy 286 stron.

Rozprawa przygotowana została pod opieką naukową prof. dra hab. Krzysztofa Wacha (promotor) i przy wsparciu dr Anieszki Wałęgi w roli promotora pomocniczego. Opracowanie liczy 286 str. - zawiera również załączniki w postaci ... oraz obszerny spis literatury (515 pozycji).

Recenzowana rozprawa stanowi szerokie ujęcie problematyki umiędzynarodowienia przedsiębiorstw typu start-up w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem roli kapitału finansowego i intelektualnego w tym procesie.

2. Ocena rozprawy doktorskiej

2.1. Wartość merytoryczna rozprawy

We wstępie rozprawy doktorskiej Autor stawia pytanie badawcze: „*czy kapitał intelektualny i finansowy wpływa na skłonność polskich start-upów do wczesnej internacjonalizacji?*”. Pytanie to uzupełnia sześcioma pytaniami szczegółowymi. Mam pewne zastrzeżenia do ilości pytań szczegółowych i uważam na przykład, że pytania 1-3 mieszczą się w granicach analizy literaturowej i nie muszą być wyodrębnionymi pytaniami badawczymi, których zadaniem jest określenie badanego zagadnienia. Studia literaturowe są częścią pracy badawczej, jednak co do zasady mają naprowadzić na kierunek prowadzonej pracy badawczej.

Celem rozprawy jest: „*identyfikacja wpływu kapitału intelektualnego i finansowego na skłonność polskich start-upów do wczesnej internacjonalizacji?*”. Doktorant podporządkowuje strukturę pracy sformułowanemu celowi badawczemu, poprzez przypisanie poszczególnych rozdziałów rozprawy celom szczegółowym.

Autor przeprowadził studium literaturowe dbając o uwzględnienie w nim najnowszych opracowań naukowych w literaturze krajowej i obcojęzycznej. Już we wstępie Doktorant wykazuje się doskonałą znajomością literatury przedmiotu, identyfikując deficyt badań związanych z analizowanymi w rozprawie zagadnieniami. Jest to niewątpliwie dużą zaletą opracowania, choć liczność sformułowanych luk szczegółowych wydaje się (podobnie jak pytań badawczych) zbyt duża, np. lukę opisaną jako LB3 można, bez uszczerbku na jakości analizy, połączyć z luką LB6 upraszczając nieco skomplikowany obraz zidentyfikowanych luk badawczych.

Podjęta problematyka badawcza uzasadniona przez Autora rozprawy umiejętnym sformułowaniem luk badawczych stanowi interesujące rozwinięcie nauki o zarządzaniu, w

szczegółności w zakresie przedsiębiorczości międzynarodowej oraz teorii zasobowo-kompetencyjnej przedsiębiorstwa.

Rozdział pierwszy zatytułowany „Internacjonalizacja mikro, małych i średnich przedsiębiorstw w naukach ekonomicznych” zawiera przegląd definicji internacjonalizacji, czynniki, motywy, uwarunkowania i bariery umiędzynarodowienia MŚP oraz formy internacjonalizacji. Jest to rozdział, który dowodzi o swobodzie Autora w poruszaniu się w temacie umiędzynarodowienia przedsiębiorstwa, co z kolei odzwierciedla, w jakim stopniu Autor zapoznał się z literaturą przedmiotu.

W tej części dysertacji Autor dokonuje przeglądu literatury w zakresie czynników (przyczyn i uwarunkowań – które traktuje tożsamo) internacjonalizacji przedsiębiorstwa, a następnie opisuje bariery tego procesu. W obu tytułach podrozdziałów (1.2 i 1.3) mowa jest o treści dotyczącej MŚP, jednak przedstawiony przegląd literatury w nieznacznym tylko stopniu odnosi się do tej właśnie grupy przedsiębiorstw. Opis raczej traktuje o ogóle, a nie szczególnej grupie (czyli MŚP). W tej części odniesiono się do badania przeprowadzonego w Brazylii (na grupie 92 przedsiębiorstw). Szkoda, że Autor nie dotarł do badania umiędzynarodowienia polskich przedsiębiorstw, przeprowadzonego w 2014 r. na zlecenie PARP na grupie 4 824 firm polskich. W tym materiale wskazuje się wyniki dla MŚP zarówno, jeśli chodzi o czynniki i motywy umiędzynarodowienia, jak i bariery¹, a także podkreśla się w wielu wymiarach wyniki badania dla grupy przedsiębiorstw typu born-global.

W dalszej części rozdziału pierwszego Autor opisuje w sposób ciekawy i uporządkowany rozwój teorii internacjonalizacji. Odnosi się również do najnowszych zdobyczy teorii internacjonalizacji i najnowszych publikacji na ten temat. Takie podejście warto pochwalić, albowiem świadczy o ciekawości badawczej, otwartości i dociekliwości młodego badacza. W strukturze pierwszego rozdziału nie ma chaosu, ani przypadkowości sekwencji podejmowanych wątków, co także zasługuje na wyróżnienie i mocno podnosi walory rozprawy.

W drugim rozdziale Autor podejmuje próbę określenia istoty wczesnej internacjonalizacji start-upów poprzez omówienie teoretycznych zagadnień dotyczących tej tematyki. Ponownie dokonuje przeglądu literatury – tym razem pozycji poświęconych definicji start-upu. W przeciwieństwie do poprzedniego rozdziału, mam wrażenie, że opisane pozycje literaturowe i na ich podstawie przedstawione definicje, są zaprezentowane w przypadkowej kolejności. Możliwe, że taka sekwencja prezentacji poszczególnych teorii była zamierzona z jakiegoś powodu, ale nie jest on wyraźnie uzasadniony i przez to nieznanym Czytelnikowi.

Niewątpliwą zaletą i ważnym osiągnięciem Autora jest rysunek 14 (str. 72), na którym zaprezentowano cechy start-upów. Wyraźnie jest to efekt przemyśleń po przeanalizowanej

¹ Zob. <https://www.parp.gov.pl/component/publications/publication/ewaluacja-potencjalu-eksportowego-przedsiębiorstw-w-polsce>).

literaturze przedmiotu. Ponadto, interesującym i ważnym elementem tej części pracy jest przedstawienie propozycji własnej definicji start-upu. Niemniej, nie rozumiem, dlaczego Autor proponuje definicję zawężającą działalność przedsiębiorstwa wyłącznie do branży technologii informacyjno-komunikacyjnej. Jak wcześniej wskazano – w przeglądzie definicji przedstawionych w literaturze, takie ograniczenie raczej nie występuje. Rodzi się pytanie, czy wobec tej definicji start-upem nie jest przedsiębiorstwo opracowujące np. nowe rozwiązanie w medycynie? – posiadać przecież może zakres cech wymieniony na rysunku 14: ma potencjał wzrostu (popyt na nowe rozwiązanie biomedyczne), ryzyko i niepewność przedsięwzięcia, ograniczoność zasobów (a w szczególności potrzeba kontynuacji badań z zakresu), innowacyjność. Myślę, że jest to kwestia do szerszego wyjaśnienia przez Doktoranta.

Na szczególną uwagę zasługuje podrozdział 2.4. ukazujący analizę bibliometryczną, dzięki której takie opracowanie jak rozprawa doktorska zyskuje na wartości poprzez usystematyzowanie i ocenę dotychczasowego dorobku naukowego z tematu start-upów. Autor przeprowadził analizę bibliometryczną z użyciem słów kluczowych: „international entrepreneurship, early international², international new ventures, born global, international start-ups” w obszarach następujących tematyk publikacyjnych: business, management, economics, business finance. Uzyskana próba 14 811 wyników dała dużo możliwości w przeprowadzonej analizie.

W podsumowaniu rozdziału drugiego Autor zauważa, że zjawisko umiędzynarodowienia start-upów jest intensywnie badane, a wyniki tych badań przedstawione w licznych publikacjach naukowych. Autor wspomina o „wysokim stopniu fragmentaryczności” podejść naukowych cechujących się jednocześnie różnorodnością. Zapoznając się ze szczegółowo i skąd inąd bardzo interesująco przedstawionym, szczególnie w rozdziale drugim, zagadnieniem umiędzynarodowienia start-upów, nie odnoszę takiego wrażenia. Uważam, że Autor nie uzasadnia w odpowiednim zakresie takiego wniosku w przedstawionej przez siebie analizie literatury. Niemniej, nie jest to wątek związany z hipotezą pomocniczą, której poświęcony był rozdział drugi, więc w mojej ocenie nie ma wpływu na wartość merytoryczną rozprawy. Cel rozdziału drugiego został osiągnięty i przez to Autor odpowiedział na pytanie badawcze (nr 2) – w jaki sposób badacze wyjaśniają proces wczesnej internacjonalizacji i jak rozumiany jest start-up.

Dla zrozumienia istoty problemu badawczego, któremu Autor poświęca swoją dysertację, niezmiernie ważny jest trzeci rozdział rozprawy, który poświęcono znaczeniu kapitału intelektualnego i finansowego dla wczesnej internacjonalizacji start-upów. Autor przeprowadza w tym rozdziale interesującą charakterystykę kapitału w przedsiębiorstwie tworząc w ten sposób właściwe tło dla przedstawienia roli kapitału (intelektualnego i finansowego) w internacjonalizacji start-upów. Jednocześnie w trakcie studium

² Brzmienie oryginalne z dysertacji (str. 82).

literaturowego stawia hipotezy, które w tej części rozprawy stają się pewnym ramowym schematem dla dalszych rozważań o potencjalnym wpływie kapitału (intelektualnego i finansowego) na skłonność start-upów do wczesnej internacjonalizacji.

W rozdziale czwartym Autor przedstawia opracowany model ekonometryczny i dokonuje wyboru zmiennych. Wybór modelu oraz określenie jego zmiennych Autor poprzedza szczegółowym studium literaturowym o metodach badawczych i ich zastosowaniu przy różnych problemach badawczych. Posiadając pełną świadomość zastosowań różnych metod, Autor wybiera badanie ilościowe i dokonuje opracowania modelu opartego na dwumianowej regresji logitowej (model logistyczny). Warto podkreślić, że wraz z rozważaniami metodycznymi następuje proces dojrzewania warsztatu badawczego. Autor prowadzi przemyślenia nad znaczeniem jaki dla pracy naukowej ma postawiony problem badawczy i cel pracy badawczej. Swoje refleksje uzupełnia bogatym zbiorem literatury, co czyni tę pracę wartościową nie tylko ze względu na pogłębioną analizę merytoryczną, ale także metodyczną.

Zmienne modelu określono w sposób logiczny i poprawny. Autor zadbał również o zmienne kontrolne, których użycie jest również uzasadnione. Pogłębiona analiza metodyczna dowodzi o dużej dojrzałości Autora w rozumieniu i posługiwaniu się metodami badawczymi.

Rozdział piąty jest dla mnie jako Recenzentki, pewnym zaskoczeniem. Ta część rozprawy przedstawia kierunki rozwoju polskich start-upów „na podstawie danych pochodzących z raportów organizacji wspierających polskie środowiska start-upowe”. Jest to rozdział, który nie wprowadza w rozprawie przełomowych treści. Biorąc pod uwagę bardzo dużą objętość dysertacji, jak też wystarczające dla weryfikacji hipotez analizy w pozostałych rozdziałach, a przede wszystkim zapowiedziany w czwartym rozdziale model ekonometryczny, uważam, że usunięcie rozdziału piątego nie wpłynęłoby na poziom merytoryczny całości opracowania. Po tak szczegółowym opisie modelu i jego zapowiedzi w czwartym rozdziale, czytelnik mógłby oczekiwać wyników modelu w rozdziale piątym. Najistotniejszym wkładem treści w tym rozdziale jest podrozdział 5.1. charakteryzujący polskie start-upy. Bez obniżenia wartości opracowania część ta może być częścią rozdziału w całości poświęconego modelowi badawczemu. Pozostałe treści przedstawione w rozdziale piątym, np. bariery rozwojowe start-upów obejmują zakres, który rozszerza zasadniczy temat, ale nie stanowi jego istoty.

Najważniejszą, z punktu widzenia wkładu w rozwój nauki, częścią rozprawy jest rozdział szósty stanowiący empiryczną weryfikację modelu ekonometrycznego i opis przeprowadzonych przez Autora badań ankietowych. Główne narzędzie badawcze, czyli ankieta, zostało przygotowane poprawnie, z zastosowaniem poprawnego warsztatu badawczego. Autor przeprowadza dodatkową weryfikację otrzymanych wyników badania przez ich zestawienie z wynikami innych badań.

We wstępie do rozdziału szóstego Autor zauważa, że start-up nie jest formalną kategorią przedsiębiorstwa i dlatego określenie populacji start-upów w Polsce jest jedynie szacunkowe.

Niemniej, Autor podejmuje ambitną próbę określenia badanej grupy start-upów i na podstawie bazy Orbis identyfikuje przedsiębiorstwa z zamiarem dotarcia z ankietą.

Poszczególne części szóstego rozdziału przygotowano w sekwencji dokonywania weryfikacji hipotez badawczych (hipotez pomocniczych). Przeprowadzone badanie potwierdziło m.in., że kapitał intelektualny (w szczególności ludzki) pełni ważną rolę w procesie wczesnej internacjonalizacji polskich start-upów. Z kolei w kontekście znaczenia kapitału finansowego, w rozprawie wskazano brak potwierdzenia „jednoznacznie istotności źródeł finansowania w budowaniu skłonności polskich start-upów do wczesnej internacjonalizacji”.

Ostatnia część tego rozdziału poświęcona jest „dyskusji naukowej”. Wprowadzenie takiego elementu w rozważaniach Autora nie tylko świadczy o jego dojrzałości naukowej, ale też odwadze w zadawaniu pytań badawczych i stawianiu coraz dalszych celów w rozważaniach.

Analizę bibliograficzną uzupełnia metoda skupień słów kluczowych przeprowadzona z wykorzystaniem VOSviewer i bazy Web of science.

W Zakończeniu Autor wskazuje także ograniczenia badawcze, dając dowód na to, że jest świadom ryzyk związanych ze zbyt dużym uogólnieniem wniosków. Bardzo ważny i zasługujący na pokreślenie jest fakt, iż Autor zdając sobie sprawę z ograniczeń badawczych, podkreśla, iż badania przeprowadzone zostały na próbie polskich przedsiębiorstw, co może mieć znaczenie dla kontekstu kulturowego.

Autor przedstawia również propozycje kierunków przyszłych badań, co niewątpliwie jest wyrazem dojrzałości naukowej i dogłębnej znajomości tematu. Ponadto, rozprawa jest materiałem o wysokiej wartości aplikacyjnej w praktyce gospodarczej, albowiem w wyniku przeprowadzonego badania Autor wskazuje na dwa ważne aspekty mogące zwiększyć stopień umiędzynarodowienia przedsiębiorstw, a mianowicie na potrzebę odpowiedniego kształcenia kadr menadżerskich oraz eliminowanie barier w dostępie do finansowania działalności międzynarodowej. Tym samym Autor odpowiada na pytanie, w jaki sposób start-upy muszą zarządzać kapitałem intelektualnym i finansowym, aby skutecznie funkcjonować na rynkach zagranicznych.

2.2. Wartość naukowa rozprawy

Całość opracowania stanowi interesujące i właściwe ujęcie problemu badawczego, jakim jest umiędzynarodowienie danego typu przedsiębiorstw. Układ opracowania jest logiczny i podporządkowany celowi rozprawy, który został sformułowany poprawnie.

Autor umiejętnie wprowadza Czytelnika w tematykę badawczą, którą jest przedsiębiorczość międzynarodowa. Hipotezy badawcze (hipoteza główna i hipotezy pomocnicze) zostały

sformułowane właściwie i dojrzałe, w sposób przemyślany i jasny, dzięki czemu otrzymujemy pogłębiony obraz postawionego problemu badawczego.

Struktura wywodu naukowego jest logiczna i przemyślana. Autor właściwie przeprowadza studium literaturowe, a liczba pozycji literatury (515 pozycji literatury polskiej i zagranicznej, dzieł starszych i najnowszych (np. z 2021 czy 2022 r.) zasługuje na wyróżnienie. Autor proponuje metody badawcze i narzędzia, na podstawie których opracowuje i przeprowadza własne badanie ilościowe oraz dokonuje krytycznej oceny wyników badania i ich praktycznych implikacji. Wyciągnięte wnioski są nie tylko interesujące z punktu widzenia celu poznawczego i rozwoju nauki, ale też ważne dla praktyki gospodarczej.

2.3. Poprawność redakcyjna rozprawy

Rozprawa przygotowana została w sposób staranny i dokładny. Tekst jest dopracowany w najmniejszym szczególe. Zauważyłam tylko jedną omyłkę stylistyczną w zdaniu na str. 74/75 i niepotrzebne użycie pogrubionej czcionki na stronie 115. Biorąc pod uwagę objętość rozprawy (233 strony ciągłego tekstu), warto podkreślić, że Autor uniknął błędów językowych, stylistycznych czy interpunkcyjnych, a nieliczne omyłki świadczą o dużej staranności w przygotowaniu rozprawy doktorskiej.

Szatę graficzną charakteryzuje wysoka jakość wykonania. Rysunki, których w rozprawie jest 41, są przejrzyste, estetyczne i dokładne. W większości przypadków stanowią bardzo ważne i istotne wzbogacenie przekazu treści. Dzięki nim, Czytelnik nie czuje zagubienia w wielowątkowym wywodzie, a schematyczna prezentacja wielu elementów analizy pomaga w sposób uporządkowany podążać za myślą Autora.

3. Podsumowanie.

Przedłożona do recenzji rozprawa doktorska przygotowana przez p. mgra Krystiana Bigosa jest opracowaniem, które oceniam pozytywnie. Praca ta stanowi ważny wkład Autora w rozwój nauk o zarządzaniu. Jest też niepodważalnym dowodem, iż Doktorant posiada umiejętność samodzielnego prowadzenia badań, a w tym opracowania i doboru narzędzi badawczych, analizy danych i wyników oraz konstruowania wniosków.

Przedmiotem rozprawy doktorskiej jest oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, który dotyczy nowego zjawiska w gospodarce – międzynarodowej działalności przedsiębiorstw typu start-up. Dlatego należy podkreślić, iż podjęty temat jest aktualny i istotny dla teorii przedsiębiorczości. Jego podjęcie uważam za wysoce uzasadnione i przyczyniające się do rozwoju teorii i praktyki przedsiębiorczości.

Biorąc pod uwagę wysoką wartość naukową przedłożonej mi do oceny dysertacji stwierdzam, iż w mojej ocenie recenzowana rozprawa doktorska mgra Krystiana Bigosa spełnia warunki określone w art. 187 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce ((Dz. U. z 2020 r. poz. 85. z późn. zm.). W związku z powyższym wnioskuję do Rady Dyscypliny Ekonomia i Finanse Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie o dopuszczenie mgra Krystiana Bigosa do dalszych etapów postępowania o nadanie stopnia doktora.

Dr hab. Eliza Przedziecka, prof. SGH